

ارزیابی گزارش «ساینس» در زمینه مقاله‌ها و پایان‌نامه‌های تقلبی در گفت‌وگو با دکتر «مقدس‌سی»

به توانایی افراد توجه کنیم، نه مدرک آنها

سلیمان فرهادیان

آموزش عالی هم باید به نحوی نقش نظارتی خود را ایفا کند و ببیند آموزش و پژوهش دانشجویان چه کیفیتی دارد و با چه وضعیتی فارغ‌التحصیل می‌شوند. برای مثال خود من در یک دانشگاه غیرانتفاعی دیدم که محتوای یکی از درس‌ها در مقطع کارشناسی ارشد آن، حتی از نصف محتوای همین درس در مقطع کارشناسی ما هم پایین‌تر بود. این دانشجویان با چنین پایه علمی‌ای، توانایی نوشتن یک مقاله یا پایان‌نامه را ندارند و حتی برخی از استادان نمی‌توانند مقاله بنویسند، نتیجه کار هم به این صورت می‌شود که می‌نویسم.

▲ اشاره کردید که مقاله‌های سفارشی در مجله‌های نامعتبر منتشر می‌شود، مسئولان هم به این موضوع زیاد تأکید می‌کنند. اما در گزارش ساینس آمده است کسانی که سفارش نوشتن مقاله را می‌پذیرند، در کار خود توانا هستند و مقاله‌های خوبی می‌نویسند که در مجله‌های معتبر منتشر می‌شود.

بله، این هم یک جنبه دیگر قضیه است، یعنی نوشتن مقاله به شکل یک کار با شغل برای افراد فارغ‌التحصیل باسواد اما بی‌کار درآمده است. برای مثال ما در همین بلاگ «استادان علیه تقلب»، کسی بدون آنکه خودش را معرفی کند، اعتراف کرد که برای تأمین هزینه‌های زندگی، تعداد زیادی مقاله و پایان‌نامه نوشته است. یعنی مقاله نوشتن، محل کسب درآمد برای عده‌ای است.

▲ کسانی که سفارشی مقاله می‌نویسند، فشارشان را این‌گونه توجیه می‌کنند که من سوادش را داشتم که استاد دانشگاه شوم. اما مرا نپذیرفتند. من هم اینجا دارم توانایی‌های خودم را اثبات می‌کنسم. به هر حال بگذاریم. با این مشکل چگونه می‌توان مقابله کرد؟

در بسیاری از کشورها، وقتی با چنین مواردی روبه‌رو می‌شوند، به شدت برخورد می‌کنند. البته برای اینکه اتهام تقلب ثابت شود، مراحلی را طی می‌کنند، اما پس از اینکه تقلب اثبات شد، باید جبران کند، مثلا اگر براساس تقلب، دکتری گرفته، مدرک دکتری اش را پس می‌گیرند یا اگر بر مبنای این مدرک، حقوقی دریافت کرده‌ است، فرد خاطی باید این درآمدهای نابحق را پس بدهد.

▲ به نظر می‌رسد با توجه به تعداد زیاد تقلب‌هایی که صورت می‌گیرد، برخورد با متقلبان کمی دشوار باشد.

بله، ولی در نظر داشته باشید که لازم نیست با همه برخورد شود بلکه اگر با کسانی که تقلب کردند، برخورد جدی و قانونی شود، بقیه از این کار دست می‌کشند و دیگر به سمت تقلب نمی‌روند.

<div><div>۱</div></div>	چند سالی است که پایان‌نامه دانشجویان در یک بانک اطلاعاتی بزرگ ثبت و ذخیره می‌شود. به گمان من وظیفه این بانک اطلاعاتی این است که در هنگام ثبت، بررسی کند که این مقاله‌ها اصیل و نو هستند یا تکراری بوده و از پایان‌نامه‌های دیگر رونویسی شده‌اند. زمانی هم که چنین مواردی را بافتند به دانشگاه مربوط اعلام کنند. البته استاد و گروه آموزشی و دانشگاه هم وظایفی دارند و نباید از وظایف خود غافل شوند
<div><div>۲</div></div>	▲ تا جایی که من می‌دانم، بسیاری از مسئولان برجسته در دانشگاه‌های مهم، به قدر توان خود می‌کوشند با چنین مشکلی مقابله کنند اما تاکنون تأثیری نداشته‌ است، چرا؟

۵۰، ۶۰ نفر از استادانی که در بلاگ «استادان علیه تقلب» فعال هستیم، حدود ۱۰ سال پیش و در دوره اول ریاست‌جمهوری آقای «احمدی‌نژاد» نامه‌ای را تنظیم کردند و به وزارت علوم و وزارت بهداشت ارسال کردیم. در این نامه تأکید کردیم ما آمدگی داریم این مشکل را به نحوی حل کنیم، اما ترتیب اثر ندادند. در دوره دوم ریاست‌ جمهوری می‌نیز، دوباره این نامه را نوشتمند. این‌امه هم بازباب یا واکنشی را نداشت و باز هم تغییری حاصل نشد.

▲ شما گفتید بخشی از تقصیرها منوجه دانشجویی است که تقلب می‌کنند. اما بدون اینکه بخواهم از دانشجویی متقلب دفاع کنم، باید این نکته را بگویم که او هم در توجیه کار خود می‌گوید استادان، دانشجویان را برای تنظیم پایان‌نامه، راهنمایی نمی‌کنند که خود این موضوع دلایل مختلفی دارد. ممکن است خود استاد با موضوع آشنا نباشد یا وقت نداشته باشد، یا چون تعداد زیادی دانشجو دارد، نمی‌رسد که برای آنک تک‌تک دانشجویان وقت بگذارد و در نتیجه من ناچارم تقلب کنم.

البته این هم یکی از دلایل گسترش تقلب است و همان‌گونه که گفتم جمیع این عوامل با همدیگر کلاف سردرگمی را پدید آوردند که حل آن دشوار است. هرچند بیان جرمین مشکلی، توجیه‌گر آن نیست که کسی تقلب کند، باید پذیرفت که در برخی از موارد استادان نمی‌توانند به درستی دانشجویان را راهنمایی کنند و در نتیجه این مشکل پیش می‌آید. اما واقعیت تلخ این است که در برخی از موارد، استادان خودشان هم چندان مجرب نیستند و نمی‌توانند منوجه تقلب دانشجویان شوند. پس در مجموع نمی‌توان گفت در این عمل متقلبان‌های که صورت گرفته است، چه کسی مقصر است. البته چند سالی است که پایان‌نامه دانشجویان در یک بانک اطلاعاتی بزرگ ثبت و ذخیره می‌شود. به گمان من وظیفه ایس‌ بانک اطلاعاتی این است که در هنگام ثبت، بررسی کند که این مقاله‌ها اصیل و نو هستند یا تکراری بوده و از پایان‌نامه‌های دیگر رونویسی شده‌اند. زمانی هم که چنین مواردی را یافتند به دانشگاه مربوط اعلام کنند. البته استاد و گروه آموزشی و دانشگاه هم وظایفی دارند و نباید از وظایف خود غافل شوند.

▲ البته این پیشنهاد شما بسیار کارگشاست ولی مربوط به مواردی است که دانشجو، مقاله یا پایان‌نامه‌ اش را از یک منبع دیگر رونویسی یا کپی‌برداری می‌کند، اما در بسیاری از موارد، دانشجو مقاله‌ای را به یک فرد یا مؤسسه‌ای سفارش می‌دهد که دیگری مقاله‌ای برای او بنویسد. در این موارد، خود

تقلب برای کسب مدارک دانشگاهی پدیده تازه‌ای نیست، اما از زمانی که دوره‌های کارشناسی ارشد و دکتری به شکل گسترده در دانشگاه‌های ایران ارائه شد، تقلب برای تهیه مقاله‌های دانشگاهی هم بیشتر شد. این معضل امروزه به‌قدری شدید شده که نشریه «ساینس» در گزارشی به‌موضوع رواج تقلب برای تهیه پایان‌نامه پرداخته است. ساینس می‌گوید برخی دانشجویان به مؤسسات یا افراد پول می‌دهند تا برایشان مقاله بنویسند یا پایان‌نامه تهیه کنند. برای بررسی بیشتر این موضوع به سراغ دکتر «محمد قدسی» استاد دانشگاه صنعتی شریف رفیقم تا درباره این موضوع بیشتر با هم گفت‌وگو کنیم. راه‌اندازی بلاگ «استادان علیه تقلب» (pap.blog.ir) نشان می‌دهد مقابله با تقلب، دغدغه شخصی دکتر قدسی و دیگر همکارانش است.

▲ به‌تازگی نشریه ساینس، گزارشی از بازار خریدوفروش مقاله و پایان‌نامه در ایران و به‌ویژه تهران تهیه کرده است. شما این مقاله را خوانده‌اید؟ نظراتن درباره این گزارش و کلا درباره موضوع سفارش مقاله و پایان‌نامه در دانشگاه‌ها چیست؟

بله، من هم این مقاله را خوانده‌ام. ما این مقاله را در بلاگ «استادان علیه تقلب» هم منتشر کردیم تا استادان و دانشجویان دیگر هم ببینند. متأسفانه تقلب و سفارش پایان‌نامه، معضلی است که گریبانگیر جامعه علمی و دانشگاهی ما شده است. از طرف دیگر این کار به یک تجارت و منبع درآمد برای برخی افراد تبدیل شده و با توجه به مبلغ زیادی که ردوبدل می‌شود و تعداد زیاد مشتریان، می‌توان حدس زد که کاسبی پرسودی است. از آن طرف هم افرادی که در دانشگاه درس خواندند و کاری پیدا نکردند، جذب این مؤسسه‌ها می‌شوند تا در ازای دریافت پول، برای دیگران مقاله و پایان‌نامه بنویسند. البته این را هم بگویم که موضوع، ماجرای جدیدی نیست و سابقه‌دار است. برخی از انجمن‌های علمی کشور مانند انجمن فیزیک و انجمن ریاضی هم در برابر چنین پدیده‌ای موضع گرفتند و بیانیه‌هایی صادر کردند. البته این را هم بگویم که وزارت علوم برخی از مجله‌هایی که چنین مقاله‌هایی را چاپ می‌کنند، نامعتبر اعلام کرده است. ولی باز هم در هر صورت این مؤسسه‌ها، مجله‌هایی را پیدا می‌کنند که در فهرست مجله‌های نامعتبر نباشد و آنها بتوانند مقاله‌هایشان را در آنجا چاپ کنند. از سوزی دیگری در بسیاری از موارد، در کزینش دانشجویان دکتری هم شاید چندان به فهرست مجله‌های نامعتبر توجه نکنند.

▲ دلیل رواج چنین بازاری چیست؟

دلایل که بسیار است، ولی به‌طور خلاصه می‌توان گفت ما هر ساله تعداد زیادی دانشجوی فوق‌لیسانس و دکتری جذب می‌کنیم. این دانشجویان برای آنکه فارغ‌التحصیل شوند، باید مقاله و پایان‌نامه ارائه دهند. متأسفانه در سیستم آموزش دانشگاهی ما، مقاله‌نقش پررنگی دارد و دانشجویان برای موارد متعدد مانند اخذ پذیرش یا قبولی در دکتری یا فارغ‌التحصیلی، به چنین مقاله‌هایی نیاز دارند. از طرف دیگر داشتن مقاله، برای استخدام در برخی ادارات یا ارتقای شغل و موقعیت اداری تأثیرگذار است. در چنین شرایطی اگر کسی، خودش توانایی نوشتن مقاله یا پایان‌نامه را نداشته باشد، به چنین مؤسسه‌هایی مراجعه می‌کند و مقاله را به دیگران سفارش می‌دهد. از طرف دیگر دانشجویان و فارغ‌التحصیانی که درحالی‌که شمار زیادی از این دانشجویان پایه‌های علمی مؤسسه‌هایی می‌شوند. امروزه خبرهای زیادی درباره رواج چنین پدیده‌ای در سطوح مختلف شنیده می‌شود. اما متأسفانه وزارت علوم یا وزارت بهداشت با این پدیده برخورد نمی‌کند یا دست‌کم برخوردشان جدی نیست. متأسفانه این موضوع یکی از معضل‌های ریشه‌دار در نظام آموزش دانشگاهی ما است. دلپیش این است که دانشگاه‌ها تعداد زیاد از دانشجویان در مقاطع بالا پذیرش می‌کنند، درحالی‌که شمار زیادی از این دانشجویان پایه‌های علمی مستحکمی ندارند. به بیان دیگر تهیه مقاله، فراتر از توان علمی آنان است.

همچنین استادان هم نظارت چندانی بر فعالیت‌های این دسته از دانشجویان ندارند و در نتیجه آنان به چنین مؤسسه‌هایی مراجعه می‌کنند اما مقاله یا پایان‌نامه‌ای را برایشان تنظیم کنند. یک شکر د جالب دیگر این مؤسسه‌ها این است که اگر شما به آنها مراجعه کنید و مبلغی را به آنان بپردازید، آنها هم نام شما را به مقاله‌های خود درج می‌کنند. حالا دست‌نویس شما را در اختیار ما می‌گذارند. مستحکم نمی‌دارند. به بیان دیگر تهیه مقاله، فراتر از توان علمی آنان است.

همچنین استادان هم نظارت چندانی بر فعالیت‌های این دسته از دانشجویان ندارند و در نتیجه آنان به چنین مؤسسه‌هایی مراجعه می‌کنند اما مقاله یا پایان‌نامه‌ای را برایشان تنظیم کنند. یک شکر د جالب دیگر این مؤسسه‌ها این است که اگر شما به آنها مراجعه کنید و مبلغی را به آنان بپردازید، آنها هم نام شما را به مقاله‌های خود درج می‌کنند. حالا دست‌نویس شما را در اختیار ما می‌گذارند. مستحکم نمی‌دارند. به بیان دیگر تهیه مقاله، فراتر از توان علمی آنان است.

▲ در ماجرای تقلب و سفارش مقاله به دیگران، تاکنون برخی از افراد موضع گرفتند که آنها هم فقط دانشجو را محکوم کردند.نقش اسناد در این ماجرا چیست؟ مگر اسناد راهنما یا گروه آموزشی مسئولیتی در این ماجرا ندارند؟

یکی از راه‌های ارتقای استادان، مقاله‌هایی است که دانشجویان تهیه می‌کنند. فرض کنید من یک دانشجوی دکتری ارشد دارم. وقتی که او مقاله‌ای تهیه و تنظیم می‌کند، نام من هم به‌عنوان نویسنده مقاله ذکر می‌شود و در نتیجه من هم ارتقای پیدا می‌کنم. در نتیجه هرچند در بسیاری از موارد خود استاد مستقیم تقلب نمی‌کند، اما با توجه به امتیازهایی که از این طریق به دست می‌آورد، استاد هم از این گونه فعالیت‌ها منتفع می‌شود. در نتیجه در این ماجرا، نباید صرفا دانشجو را مقصر بدانیم.

▲ یکی از نکاتی که بارها درباره این موضوع بیان شد، تعداد زیاد دانشجویان در مقاطع ارشد و دکتری است که برخی از آنها پایه‌های علمی قوی ندارند و در نتیجه نمی‌توانند مقاله بنویسند. بسیاری از استادان هم سال‌ها پیش از این، نسبت به پذیرش تعداد زیاد دانشجویان ارشد و دکتری که نه پایه‌های علمی لازم را دارند و نه شغل مناسبی در آینده برایشان فراهم می‌شود، تذکر داده بودند.نظر شما چیست؟

بله، واقعیت این است که این موضوع بسیار پیچیده است و ابعاد گوناگونی دارد. یکی از ابعاد ماجرا این است که ادامه تحصیل به نوعی شغل یا کار برای برخی از افراد بی‌کار است. برخی از افراد هم این امید را دارند که با ادامه تحصیل و دریافت مدرک بالاتر، شغل مناسبی برایشان پیدا شود. اگر وضعیت به همین ترتیب ادامه پیدا کند، در آینده شاهد تعداد زیادی از افراد با مدرک دکتری خواهیم بود که کار ندارند. البته این موضوع چندان هم تازه نیست و از حدود ۱۰سال پیش آثار خود را نشان داده است. تا زمانی که می‌تواند به جامعه زیاد باشد، تقاضا برای ادامه تحصیل هم هست. اما اگر برای فارغ‌التحصیلان لیسانس به قدر کافی کار وجود داشته باشد، تقاضا برای ادامه تحصیل هم کم می‌شود. این درحالی است که هم‌اکنون علاوه بر دانشگاه‌های دولتی، بسیاری از دانشگاه‌های غیرانتفاعی و پردیس‌ها هم دانشجوی دکتری دارند. علاوه بر این، در بسیاری از موارد، بر کیفیت آموزش هم نظارتی نیست. شورایهای نظارتی کشور هم، در عمل هیچ‌گونه نظارتی بر فعالیت مراکز آموزشی، استادان و دانشجویان ندارد که آیا برنامه‌های تصویب‌شده اجرا می‌شود یا خیر؟ وزارت

میادله

مدرک در برابر پول

از نگاه دیگران

محمد اعجازی

نشریه علمی ساینس به‌تازگی گزارشی از بازار خریدوفروش مقاله و پایان‌نامه در ایران تهیه کرده است. نویسنده این گزارش، «ریچارد استون»، دبیر بخش بین‌الملل این نشریه علمی همگانی است. «استون» در ابتدای این گزارش به وجود پوسترها و اعلان‌های زیاد در خیابان‌های تهران، به‌ویژه در مقابل در اصلی دانشگاه تهران و همچنین تبلیغات اینترنتی گروه‌ها و مؤسسه‌هایی اشاره می‌کند که کار و تنظیم و تدوین مقاله و پایه‌نامه دانشجویی را انجام می‌دهند و در ادامه دلایل گسترش این مؤسسه‌ها و پرسودشدن آنها را بررسی می‌کند.

یکی از نکات جالب ایس‌ن گزارش ایس‌ن تعجب «استون» از تبلیغات شفاف‌های جارچی‌ها (یا به قول خود آنها، دادزن!) است که آزادانه کارشان را تبلیغ می‌کنند. «استون» در ادامه گزارش خود می‌آورد، هنوز مشخص نیست چه میزان از این مقالات و پایان‌نامه‌هایی که در دانشگاه‌های ایران ارائه می‌شود، تقلبی است و از بازار وظیفه‌ای استاندارد است که مشخص کند آیا این مقاله را خود دانشجو تنظیم کرده است یا مقاله سفارشی است.

▲ گفتید تاکنون وزارت علوم یا بهداشت واکنش درستی در قبال این موضوع نداشته است. به نظر شما، آنها چگونه می‌توانند واکنش درستی داشته باشند؟

به نظر من باید آیین‌نامه‌ای در این زمینه تدوین شود و در صورت نیاز در مجلس هم تصویب شود. دفتری هم باشد که با حضور کارشناسان و استادان، به مواردی که از دانشگاه‌ها ارجاع می‌شود، رسیدگی شود و در صورتی‌که عمل تقلب اثبات شد، با آن برخورد کند. در صورتی‌که با یک درصد از این موارد برخورد شود و هزینه‌تقلب‌کردن زیاد شود، دیگر کسی به سمت تقلب نمی‌رود. موضوع تقلب چیز تازه‌ای نیست ولی موضوعی که باعث شده است این افراد جری‌تر بشوند این است که با آنها برخورد نشده است. شما اگر آن گزارش ساینس را خوانده باشید، دیده‌اید عکسی از فردی را چاپ کرده که یک پلایارد تبلیغاتی بزرگ با محتوای تنظیم پایان‌نامه و مقاله در دستش گرفته و کارش را با صدای بلند تبلیغ می‌کند که به نظر من بسیار توهین‌آمیز است. متأسفانه کاسبی خوبی برای عده‌ای فراهم شده است و پول زیادی از آن در می‌آورند.

▲ ولی تا جایی که من می‌دانم هزینه پایان‌نامه فوق‌لیسانس دو تا دو نیم میلیون تومان است.

ولی این را هم در نظر داشته باشید که تعداد متقاضیان هم بسیار زیاد است.

▲ نکته‌ای که توجه من را در زمینه مقابله با تقلب بسیار جلب کرده است، این است که برخی از مسئولان آموزش عالی در صد کتمان این موضوع یا پنهان نگه‌داشتن ابعاد این قضیه هستند. اما امروز که این پدیده آشکار و گزارش آن در سطح جهانی منتشر شده است، آن را به مشکل شخصی افراد متقلب ارجاع می‌دهند. برای مثال، یکی از استادان گفته: «دانشجویانی که تقلب می‌کنند، از لحاظ ژنتیکی و روان‌پزشکی مشکل دارند». می‌پرسم آیا می‌توان

به جای دیدن زمینه‌های بروز تقلب و یافتن راه‌کار برای مقابله با آن، موضوع به‌راستی فرد خاطی تقلیل دهیم و بی‌تفاوت از کنار این موضوع بگذریم؟

به نظر من در این‌دگاه درست نیست. نمی‌توان به فرد خاطی یا متقلب،

برجسب بیمار ژنتیک یا بیمار روانی زد. اولاً که این مشکل مختص ایران نیست و در ایران هم امروز پدید نیامده است. ما باید ببینیم روال کار در برخورد با متقلبان چگونه است و ما هم به شیوه درست با متقلبان برخورد کنیم. ما نباید اجازه دهیم زمینه‌های بروز و ظهور تقلب پدید آید، اگر هم کسی تقلب کرد یا او برخورد کنیم اما گفتن اینکه این افراد بیماری روانی یا ژنتیکی دارند، مشکلی را حل نمی‌کند. باید این موضوع را واکاوی و ابعاد مختلف آن را تبیین کرد. خوب است هیاتی تشکیل شود که در آن، استادان دانشگاه و همچنین حقوق‌دان‌ها حضور داشته باشند و این موضوع را به شکل ریشه‌ای بررسی کنند تا زمینه وقوع جرم از بین برود.

▲ در این زمینه، برخی استادان گفتند با توجه به اینکه این موضوع در دانشگاه‌های روری می‌دهد، بهتر است خود دانشگاه‌ها با همکاری گروه‌های آموزشی و استادان، مشکل را حل کنند.

بله تا حدودی این موضوع درست است ولی نکته مهم این است که بسیاری از استادان یا گروه‌های آموزشی علاقه چندانی ندارند با این پدیده برخورد کنند. من در موارد بسیاری، مسئول علمی کنفرانس‌های انجمن کامپیوتر بودم. من بارها نمونه‌های عینی و محرز از تقلب را دیده‌ام و به دانشگاه‌ها گزارش کرده‌ام ولی متأسفانه ترتیب اثر ندادند. یعنی اگر کار را به خود دانشگاه سپاریم، ممکن است مثل مورد استادی که ماجرایش را گفتم، چندان به موضوع اهمیت دهند و برخورد نکنند.

▲ یکی از مشکلاتی که در گزارش ساینس هم ذکر شد، ماجرای دانشجویان کارمند است.

بله، در بسیاری از دانشگاه‌ها، دانشجویانی هستند که شغل دولتی دارند و اگر مدرکی بگیرند، دانشجویانشان اضافه می‌شود. در این موارد نه خود دانشجو، نه استاد و نه آن اداره‌ای که این فرد در آنجا شاغل است، چندان دغدغه‌ای برای کیفیت تحصیل ندارند.

▲ موقعیت برخی از دانشجویان به‌گونه‌ای است که حتی اگر استاد منوجه تقلب دانشجو شود، ترجیح می‌دهد سکوت کند.

بله این مشکل هم هست ولی در نظر داشته باشید اگر با تقلب‌ها برخورد شود، حتی دانشجویی که موقعیت مناسبی دارد، هم جرئت نمی‌کند تقلب کند.

▲ رادحل کشورهای دیگر برای مقابله با این مشکل چیست؟

راه‌حل‌ها که بسیار است. در کشورهای دیگر، یکی از بهترین راه‌حل‌ها این است که افراد را براساس توانایی‌هایشان استخدام می‌کنند نه براساس مدرک یا مقاله. در بسیاری از کشورها، دانشجوبان با ارائه مقاله پولی، مدرک هم گرفتند اما در نهایت نتوانستند براساس مدرکشان شغلی به‌دست آورند؛ چون با وجود داشتن مدرک، سواد یا توانایی کافی نداشتند. خوب است که ما هم از مدرک‌گرای دست برداریم و به توانایی افراد توجه کنیم.

▲ با توجه به علنی شدن گستردگی تقلب‌ها، آیا زمان آن نرسیده که به جای گسترش تعداد دانشگاه‌ها به موضوع آموزش کیفی بیشتر توجه کنیم؟

قطعاً همین‌طور است. هم‌اکنون هم قوانین تا حدودی عوض شده تا براساس کیفیت، به دانشگاه‌ها امتیاز بدهند. مثلاً پیش از این تعداد مقاله‌های یک فرد مهم بود اما امروزه بیشتر کیفیت این مقاله‌ها مهم است.

زایچه دید

خریداری سالانه ۵ هزار تزر کارشناسی ارشد دکتری از دللان حراج پایان‌نامه در میدان انقلاب

عرفان کسرابی»

«من خاطره و تجربه خوبی از کار با دانشجویان ایرانی ندارم.» این جمله‌ای بود که ظهر یک روز تابستان در سال ۲۰۱۳، از یکی از استادان انستیتو تاریخ علم مؤسسه ماکس‌پلانک در برلین شنیدم و با گذشت سال‌ها هنوز هم از به‌خاطرآوردن آن احساس بدی دارم. احتمالاً ناخشنودی آن استاد آلمانی می‌توانست معطوف به بدقولی یا وقت‌نشناسی یا چیزی نظیر آن بوده باشد. البته این خیلی بهتر است تا اینکه ردپایی از مسئله جعل و کپی‌کاری در پروپوزال و پایان‌نامه در ماجرا باشد. جعل و تقلب در پایان‌نامه‌های علمی چیزی است که حیثیت و وجهه علمی پژوهشگران یک کشور را نابود می‌کند و اگر دفعات وقوع آن حد معینی بیشتر شود، آتشی است که دامن همه را می‌گیرد و پژوهشگران و دانشمندان واقعی یک کشور را نیز بدنام می‌کند.

مقاله اخیر مجله ساینس با تصویری از دللان مقاله آی‌اس‌آی در رشته‌های پزشکی و برق و معماری و گزارشی از فروشندگان پایان‌نامه و پروپوزال در خیابان انقلاب تهران، پیش از هر چیز، تلنگری است بر ما که زوایای پنهان این پدیده زشت را واکاوی کنیم و شاید راه‌کاری برای مقابله با آن بیابیم. آنچه در مقاله ساینس نوشته شده، دروغ یا سیاه‌نمایی نیست و از قضا اطلاعات درست و دقیقی هم در آن آمده و چیزی نیست که از آن بی‌اطلاع باشیم. اگر موضوع پایان‌نامه شما محتاج به کار آزمایشگاهی نباشد، می‌توانید آن را با پرداخت یک‌میلیون و ۸۰۰ هزار تومان خریداری کنید و اگر هم شوق انتشار مقاله در یک ژورنال خارجی دارید، ۴۰۰ دلار دیگر هم مازاد بر آن می‌پردازید و رزومه تحصیلی شما به انتشار مجله در ژورنال خارجی مزمین می‌شود. جان‌مایه این مقاله چیزی است که شاید نیاز به گزارش ساینس هم نداشت و قدم‌زدن در پیاده‌روهای خیابان انقلاب کافی بود عمق فاجعه دلالی در خرید و فروش پایان‌نامه‌ها را از نزدیک ببینیم. طبق برآورد‌ها در ایران سالانه پنج هزار تز کارشناسی ارشد و دکتری، یعنی معادل تقریبی ۱۰ درصد از پایان‌نامه‌های این دو مقطع از دللان خریداری می‌شود. حتی انتشار مقاله Elsevier و Springer که به نوعی اعتبار آکادمیک رزومه محسوب می‌شود هم از آسیب مقاله‌فروشان در امان نمانده و گاهی فروشندگان چند مقاله آماده برای فروش دارند و بر سر قیمت آن با مشتریان چانه هم می‌زنند. انتشار مقاله ISI آماده می‌تواند تا پنج میلیون تومان هزینه داشته باشد و به این ترتیب خریدار بدون کمترین زحمتی صاحب یک مقاله ISI می‌شود. البته تقلب و رونویسی از پایان‌نامه‌های تحصیلات تکمیلی مستحکم نیست. منحصر به ایران نیست و در همه جای دنیا دیده می‌شود. انتقال، سرقت علمی (Plagiarism) یا حتی سایه‌نویسی (Ghostwriting، به معنی آنکه شخصی به جای شخص دیگری اثری را بنویسد) همه جای دنیا هست و از قضا گاهی افشای آن پس از گذشت سال‌ها برای مقامات دولتی یا نمایندگان پارلمان کشورهای مختلف دنیا ایجاد دردمسر می‌کند. «کارل تودور سوسو گوتمبرگ»، وزیر دفاع آلمان در سال ۲۰۱۱، پس از افشای این نکته که بخش‌های زیادی از پایان‌نامه دکتری خود را بدون ذکر منبع، کپی‌کاری کرده هم شغل و هم مدرک دکتری خود را در دانشگاه بایرویت از دست داد. پروفیسور «فولکر ریله» در مصاحبه همان سال با فوکوس‌آنلاین از وجود ۱۰مدرسد کپی‌کاری در پایان‌نامه‌ها خبر داد و از اینکه این مسئله به اعتبار علمی کشورش ضربه وارد می‌کند ابراز نگرانی کرد. البته مشکل ما در ایران صرفاً تقلب و رونویسی رایج در پایان‌نامه‌ها نیست. خرید و فروش علنی پایان‌نامه و پروپوزال در ایران پدیده‌ای به مراتب بدتر از اینهاست و در مجامع دانشگاهی بین‌المللی از ما چهره‌های متقلب و جاعل و اعتمادناپذیر نشان خواهد داد. در یکی از گزارش‌های نشریات خارجی درباره بازار خرید و فروش پایان‌نامه در ایران، از یک دانشجوی کارشناسی ارشد صحبت به میان آمده بود که شش بار پایان‌نامه خود را فروخته و در حال چانه‌زنی بر سر قیمت با هفتمین مشتری بود.

کپی‌کاری‌ها دیر یازود افشا خواهد شد

امروزه با یک جست‌وجوی ساده در گوگل یا با استفاده از نرم‌افزارهای تشخیص کپی‌کاری، می‌توان هر جعل و رونویسی در پایان‌نامه‌ها را افشا کرد. از طرفی دلال‌ها و فروشندگان ظاهرا قطعاً همه‌جا را فرود کرده‌اند. آنها خدمات پس از فروش هم می‌دهند و برای دانشجویانی که پایان‌نامه خود را به صورت آماده خریداری کرده و بیشترین زحمتشان این بوده که نام خود را در صفحه اول تایپ کنند، تسهیلات ویژه‌ای نیز در نظر گرفته‌اند. مثلا برای برگزاری جلسه دفاع مشاوره هم می‌دهند. دانشجویی که خود هیچ نقشی در نوشتن پایان‌نامه دکتری نداشته، بی‌تردید توان پاسخ‌گویی به پرسش‌های استادان در جلسه دفاع را نیز ندارد، اما فرشته‌هایی پایان‌نامه حتی سؤالات احتمالی را که پرسیده خواهد شد به دانشجوی می‌رسانند و به این ترتیب دکور صحنه را برای یک نمایش ساختگی آماده می‌کنند.

پروفیسور «بلا گیپ» (Bela Gipp) استاد انفورماتیک دانشگاه کنستانتس، در مصاحبه با DLf از طراحی نرم‌افزاری صحبت می‌کند که کپی‌کاری مقالات منتشرشده را حتی اگر ساختار جملات در آنها به صورت بسیار حرفه‌ای و زیرکانه با کلمات و گرامر متفاوت نوشته شده باشد، افشا می‌کند. چیزی که نرم‌افزارهای معمولی آن را تشخیص نمی‌دهد، او در این مصاحبه به دو مقاله پزشکی اشاره می‌کند که عیناً و بی‌هم‌وکاست کپی‌کاری از یکدیگر است و تنها تفاوتشان در نحوه جمله‌بندی است و اینکه در یکی ادعا شده نوشته‌ها در تونس انجام گرفته و در دومی ایران؛ پروفیسور «گیپ» به مقاله‌ها با استفاده از نرم‌افزارهای موجود با یکدیگر مقایسه می‌کند و مشخص می‌شود که کپی‌کنندگان مقاله که مشخص نیست ایرانی هستند یا تونسی، هیچ ردپایی از کپی‌کاری خود بر جای نگذاشته‌اند. اما نرم‌افزار جدید با وجود تفاوت ساختاری دو مقاله، فقط از روی چیدمان ارجاع به منابع، سوزی بودن آن را افشا می‌کند. به گفته وی این نرم‌افزار جدید به قدری کپی‌کاری را دشوار می‌کند که برای افراد راحت‌تر و به صرفه‌تر است که همان زحمت نوشتن پایان‌نامه را متحمل شوند. نرم‌افزارهای تشخیص کپی‌کاری در کمین شکار پایان‌نامه‌های خریداری شده‌اند و برای نمونه وب‌سایت VroniPlag. ۳۳ مورد کپی‌کاری در پایان‌نامه‌های دکتری دانشگاه مونستر پیدا کرد که افشای آن هم برای استاد راهنما و هم دانشجویان به قیمت گزافی تمام شد.
► پژوهشگر مطالعات علم و فناوری دانشگاه کامل